

100 років від дня народження Дмитра Білоуса

24 квітня 2020 року виповнилося 100 років від дня народження видатного українського письменника Дмитра Білоуса. Його називали «зодчим слова», «ходячою енциклопедією», сучасники дивувалися його феноменальній пам'яті. Він був неперевершеним оповідачем. Годинами міг читати рядки улюблених

болгарських поетів мовою оригіналу й у власних перекладах.

В українській літературі сучасні письменники, які пишуть про матір, мають за взірцем поезію про матір Бориса Олійника. А от взірцем творів про рідну мову є книги Дмитра Білоуса «Диво Калинове», «Чари барвінкові». У чому ж таємниця такої досконалості?

Дмитро Білоус у своїй автобіографії писав: *«До книжок «Диво калинове» і «Чари барвінкові» я йшов усе життя. Село, де народився, зветься Курмани. На Сулі, на межі Полтавщини і Слобожанщини, тепер це Сумщина. Сімейка в мого батька була, як у того Омелечка, про якого в пісні співається: тільки він та вона, та старий та стара, та дві Христі в намисті, та дві ляльки в колісці. Я був десятою дитиною, якраз «лялькою в колісці», коли старші вже парубкували та діували. Нам, меншим, було цікаво, що розповідають старші про своє дитинство».*

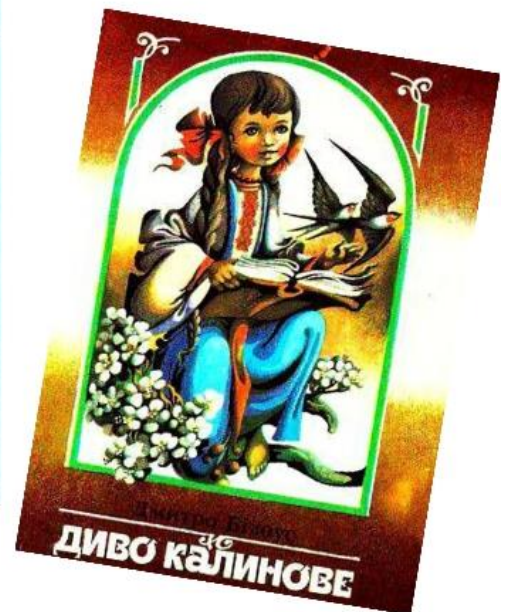
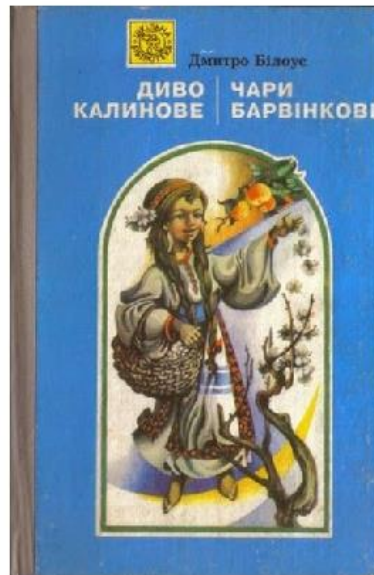
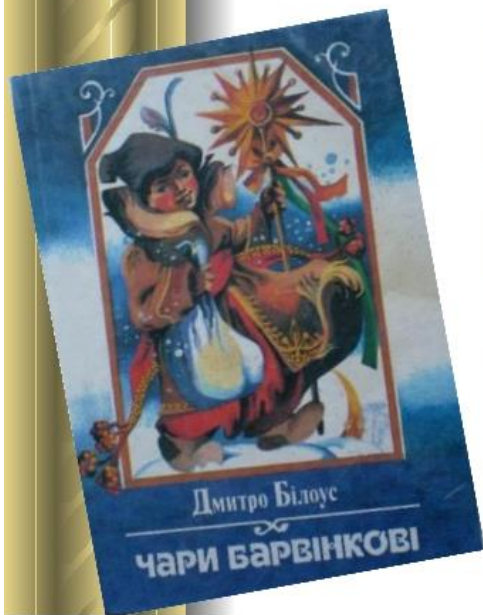
Доля не стелила килимів майбутньому письменнику, але дала можливість зростати духовно, дарувала цікаві зустрічі, які мали неабиякий вплив на його подальшу творчість. З теплотою згадував письменник свого батька, людину обдаровану і творчу, старшого брата Олексу, члена письменницької організації «Плуг», викладача Харківської дитячої трудової комуні, душею якої був знаний педагог А. С. Макаренко, брата Павла Тичини, Євгена Григоровича, вчителя мови й літератури у Харківській школі.

Навчався Д. Білоус разом з колишніми безпритульними в комуні, куди влаштував його брат Олекса, працював на заводі, згодом продовжив навчання на філологічному факультеті Харківського університету, де його однокурсниками були Олесь Гончар та Григій Тютюнник. Навчання обірвала війна. Дмитро Білоус у складі студентського батальйону пішов на фронт. Був тяжко поранений в бою, замість студентської аудиторії – госпіталь. Після лікування Дмитро Білоус працював на радіостанції «Радянська Україна», по війні – заступником головного редактора у журналі «Дніпро», де головним редактором був Микола Руденко. Спілкування з Павлом Тичиною, Миколою Бажаном давало свої плоди і спонукало до творчості. 1948 року вийшла перша збірка сатири й гумору «Осколочним». Її редактором був Андрій Малишко.

Книги Дмитра Білоуса «Диво калинове» і «Чари барвінкові» – це справжня енциклопедія української мови.

«Щоб написати такі поетичні книги, як «Диво калинове» і «Чари барвінкові», автор має глибоко знати характер свого народу, його історію, побут, культуру, педагогіку, тобто в одній особі треба бути і поетом, і вченим-мовознавцем, народознавцем, істориком, філософом, педагогом, — на щастя, все це є в Дмитра Білоуса».

Володимир Забаштанський

Наступні книги Дмитра Білоуса одразу знайшли свого читача та привернули увагу критиків: «Веселі обличчя», «Зигзаг», «Колос і кукіль», «Альфи – не омеги». Талант Дмитра Білоуса багатогранний. Уже будучи визнаним поетом-сатириком, у зрілому віці він починає писати для дітей. Одна за одною виходять друком його книги «Пташині голоси», «Упертий Гриць», «Про чотириногих рогатих і безрогих», «Лікарня в зоопарку», «Турботливі друзі», «Сад на Лисій горі», «Веселий кут», «Гриць Гачок». Знаковою в дитячій поезії Дмитра Білоуса стала книга «Диво калинове» та її продовження «Чари барвінкові». За збірку «Диво калинове» поет удостоєний національної премії України імені Тараса Шевченка.

Ще однією гранню таланту Дмитра Білоуса є перекладацька діяльність. Він перекладав з білоруської, литовської, вірменської, азербайджанської, російської, польської та болгарської мов. У його довершених перекладах український читач отримав твори Івана Вазова, Георгія Джагарова, Димитра Методієва, Ніно Ніколова та інших. Вершиною цієї праці стала двотомна «Антологія болгарської поезії». Згадуючи роботу над нею, поет писав: *«... коли упорядкував і редагував «Антологію болгарської поезії» в 2 томах, для якої переклав більше як половину вміщених в ній віршів і поем, то особливо відчував багатство поетичних образів, розмаїття барв, стилів. Це треба було пропустити через серце, зробити так, щоб усе зазвучало нашою рідною мовою. І з якої мови не перекладав би ти так чи інакше порівнюєш її*

зі своєю, відчуваєш виражальні можливості рідного слова, його образність». Це видання було відзначено золотою медаллю у Болгарії. Уряд країни нагородив поета орденом Кирила і Мефодія I ступеня, а в Україні за цю книгу він став лауреатом премії імені Максима Рильського. Останнім дарунком читачам стала збірка віршів про українську мову «Безцінний скарб». Віктор Коптілов зазначав, що оригінальність книжки полягає у тому, що її побудовано на міцному фундаменті мовознавства: *«Автор поставив перед собою досить складне завдання: пояснити дітям те, що дорослі вважають сухою матерією лінгвістики. Такого завдання не формулював ніхто».*

Поет завжди вів розмову зі своїм читачем щиро і невимушено. Саме тому його поезія торкається сокровенних струн душі: *«Чи не чари й не диво? Мова – спів, мова – казка. Все сказати можливо: є гнів, є і ласка. В мові – воля героїв, прояв вільного духу, духу нації, прояв вічного руху!».*

Доробок Дмитра Григоровича Білоуса залишається актуальним і нині. Його твори плекають любов до рідного слова, до України, вчать не забувати свій родовід, виховують естетичний смак. Поет, перекладач, життєлюб Дмитро Білоус живе у своїх книгах і творить світ любові й добра.

Безцінний скарб

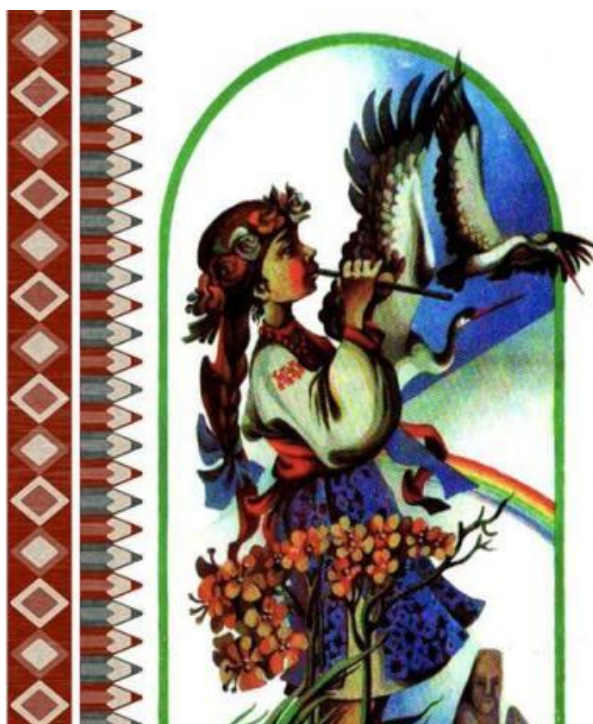
У чім твоєї мови сила?
А в тому, що вона
тебе людиною зробила,
в світ білий повела.

Вінчаний мовою твоєю
твій перший крик і крок.
І в небесах співзвучні з нею
переблиски зірок.

В ній прагнення до неба вічне,
незбагнене, трудне.
Земне єднається й космічне,
космічне і земне.

Усупір темним, недолугим,
як мислі явина,
освячена високим духом,
підноситься вона.

Що є для тебе рідна мова –
візьми собі на карб:
життя духовного основа,
безцінний, вічний скарб.

**Є ще люди сонні,
наче сови,
А глухі до слова –
це найгірше,
Ти до рідної
прислухайсь мови,
Прокажи відмінки –
це ж як вірш!**